

ZASADY OCHRONY DZIECI I MŁODZIEŻY PRZED WYKORZYSTANIEM W ARCHIDIECEZJI KATOWICKIEJ

Obowiązujące w Parafii Św. Jana Sarkandra ul. Kościelna 6, 44-230 Bełk

(wybrane punkty przyporządkowane wg zagadnień)

BEZPIECZNE RELACJE

Zasady zachowania w kontaktach z małoletnimi (kodeks postępowania)

158. Wszystkie osoby pracujące lub posługujące w podmiotach kościelnych powinny być świadome, że wobec Chrystusa i Jego Mistycznego Ciała ponoszą odpowiedzialność za bezpieczeństwo osób małoletnich. W związku z tym powinny zachowywać reguły zawarte w Zasadach oraz czuwać nad ich przestrzeganiem przez innych i adekwatnie reagować na przypadki ich łamania. Także inne osoby (w pierwszej kolejności rodzice, bliscy i rówieśnicy małoletnich) mogą i powinny reagować, jeśli są świadkami zachowań sprzecznych z poniższymi regułami.
159. Jakkolwiek niniejsze Zasady dotyczą głównie ochrony małoletnich, powinno się jednak stosować je odpowiednio także w odniesieniu do relacji duszpasterzy i wychowawców z młodymi dorosłymi pozostającymi w relacji zależności duszpasterskiej.
- Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu poprzez właściwe zachowania duszpasterzy
160. Duszpasterze małoletnich powinni zwłaszcza:
- czuwać nad własną dojrzałością emocjonalną, psychiczną i ludzką;
 - starać się o dobór żywo wierzących, rzetelnych, zweryfikowanych i odpowiednio przeszkolonych osób do spełniania funkcji animatorów, wychowawców itd.;
 - wspierać rozwój tych osób w zakresie ich dojrzałości emocjonalnej i ludzkiej;
 - dbać o respektowanie zasad kultury (wobec małoletnich i między nimi);
 - czuwać nad równym traktowaniem wszystkich małoletnich, z uwzględnieniem ich szczególnych potrzeb i osobistych uwarunkowań;
 - dbać o przestrzeganie prawa do nienaruszalności cielesnej i prywatności małoletnich;
 - organizować działania duszpasterskie w miejscach bezpiecznych;
 - utrzymywać możliwie żywy i transparentny kontakt z rodzicami małoletnich;
 - dbać o przestrzeganie zasad prywatności i ochrony wizerunku oraz danych osobowych małoletnich.
- Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu poprzez kształtowanie świadomości małoletnich
161. Małoletni uczestniczący w działaniach duszpasterskich powinni być formowani do reagowania – poprzez asertywne zachowanie oraz informowanie odpowiednich osób dorosłych (np. rodziców,

przełożonych) – w sytuacjach, w których są świadkami lub doświadczają od dorosłych albo innych małoletnich:

- pozostawiania bez opieki;
- przemocy (fizycznej, słownej, emocjonalnej itd., w tym wszelkich form szantażu);
- okazywania niechcianej czułości;
- prób nawiązywania kontaktu w miejscach odosobnionych;
- epatowania nagością oraz zapraszania (zwłaszcza indywidualnie) do miejsc, jak np. sauny, w których przebywa się nago;
- prób przekraczanie granic nienaruszalności cielesnej;
- zbyt intensywnego dążenia do osobistego kontaktu;
- infantylnych zachowań opiekunów;
- nadmiernego i indywidualnego obdarowywania prezentami (lub innych form faworyzowania);
- prowokacji i wciągania w sytuacje dwuznaczne;
- prezentowania nieodpowiednich i wulgarnych treści (zwłaszcza materiałów o charakterze erotycznym, pornograficznym, obrazującym przemoc lub w inny sposób przyczyniającym się do dyskomfortu małoletnich);
- braku empatii i wrażliwości na potrzeby podopiecznych;
- proponowania, używania, posiadania lub bycia pod wpływem środków psychoaktywnych;
- proponowania, używania lub bycia pod wpływem alkoholu.

Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu w bezpośrednich kontaktach indywidualnych

162. Małoletni nie powinni, zwłaszcza w pojedynkę i bez wiedzy osób trzecich, ani być zapraszani, ani przebywać w mieszkaniach duchownych lub wychowawców. Nie powinni też towarzyszyć im w miejscach lub w sprawach nie związanych ze sprawowaniem posługi.
163. Zaleca się, aby Duszpasterz lub wychowawca nie przewoził małoletniego prywatnym samochodem sam (konieczna jest obecność w nim innej osoby, najlepiej dorosłej) oraz na własną rękę tzn. bez zgody rodziców. Wyjątek stanowią sytuacje naglące (np. wypadki losowe) oraz transparentne działania wynikające ze standardowych sytuacji duszpasterskich (np. dojazd do początku trasy kolędy) i do nich ściśle ograniczone.
164. Sakrament pokuty i pojednania (zwłaszcza osób małoletnich) należy sprawować w konfesjonale wyraźnie oddzielającym spowiednika i penitenta. Jeśli nie można zachować tej zasady (np. w czasie wakacji, pielgrzymki czy przy spowiedzi osoby niepełnosprawnej), należy zadbać o to, by spowiednik i penitent byli dostępni (jeśli spowiedź odbywa się na salkach, wówczas drzwi pomieszczenia ani budynku salek, nie mogą być zamknięte na klucz) lub widoczni dla innych osób (rodziców, wychowawców itd.) z zachowaniem warunków chroniących tajemnicę spowiedzi.

165. Spotkania związane z kierownictwem lub towarzyszeniem duchowym powinny odbywać się w pomieszczeniach do tego przeznaczonych dostępnych salek parafialnych, kancelarii (drzwi pomieszczenia i budynku nie mogą być zamknięte na klucz), w których możliwe jest zarówno zachowanie dyskrecji, jak i transparentności (np. przeszklenia w drzwiach, uchylone drzwi do pomieszczenia itd.). Przełożeni podmiotów kościelnych powinni zatroszczyć się o sukcesywne przygotowywanie takich pomieszczeń.
166. Przełożeni podmiotów kościelnych powinni zabezpieczyć przed niekontrolowanym dostępem puste, odosobnione pomieszczenia.
167. Jeżeli dobro duchowe małoletniego lub kwestie wychowawcze wymagają indywidualnego spotkania z duchownym lub wychowawcą, nie może się ono odbywać w sekrecie (zalecane powiadomienie Rodziców lub przełożonego) i w warunkach odizolowanych. Osoba przeprowadzająca spotkanie powinna zatroszczyć się o transparentność (np. przeszkłone lub uchylone drzwi pomieszczenia, które nie mogą być zamknięte na klucz, obecność innych osób w bezpośrednim pobliżu, powiadomienie innych osób o spotkaniu itp.). Indywidualnych spotkań z małoletnimi nie wolno w nieroztropny sposób mnożyć ani przedłużać. Spotkania takie nie powinny się odbywać w późnych godzinach wieczornych i nocą.
168. Należy unikać także indywidualnych wizyt w pokojach małoletnich w ich miejscach zamieszkania. Jeśli konieczna jest taka wizyta, duszpasterz lub wychowawca nie powinien w jej trakcie wykraczać poza kwestie bezpośrednio związane z duszpasterskim powodem wizyty, która powinna odbywać się w obecności rodzica osoby małoletniej.
169. Kontakty duchownych lub wychowawców z małoletnimi za pośrednictwem mediów tradycyjnych (np. listowne, telefoniczne) lub elektronicznych (np. e-mail, komunikatory internetowe) powinny następować tylko w sytuacjach bezpośrednio związanych z duszpasterstwem. Dobrymi praktykami w tym zakresie są następujące zachowania:
- przechowywanie w archiwum podmiotu kościelnego kopii korespondencji tradycyjnej;
 - prowadzenie rozmów przez służbowe numery telefonów, także komórkowych (powinni o nie zadbać przełożeni);
 - wykorzystywanie do kontaktów przez media elektroniczne wyłącznie służbowych kont/profilu, do których mają dostęp przełożeni;
 - w razie używania kont/profilu prywatnych – poinformowanie przełożonych oraz archiwizowanie (np. w wersji elektronicznej) korespondencji do dyspozycji przełożonego, współpracowników lub następców w posłudze.

Eliminowanie zachowań niepożądanych, granice zachowań poprawnych i dopuszczalnych

170. Dobro małoletnich uczestniczących w życiu Kościoła wymaga wyeliminowania szeregu zachowań zarówno w relacjach dorosły – małoletni, jak i między samymi małoletnimi. Wszyscy członkowie Kościoła, a w szczególności duszpasterze i wychowawcy, będąc świadkami zachowań takich, jak niżej wymienione, powinni zdecydowanie reagować mając przede wszystkim na względzie bezpieczeństwo małoletnich. Ponieważ ani stworzenie wyczerpującej listy zachowań niepożądanych, ani precyzyjne wskazanie granic wszystkich zachowań nie wydaje się możliwe, duszpasterze i wychowawcy powinni

się kierować w tym względzie świadomie rozwijaną wrażliwością ewangeliczną oraz wiedzą z zakresu nauk o człowieku.

171. Duchownym i wychowawcom nie wolno stosować wobec małoletnich przemocy, w tym także kar cielesnych oraz takich, które nosiłyby znamiona przemocy psychicznej (poniżających, upokarzających, ośmieszających, pozbawiających należnego wsparcia, uwagi i miłości, ograniczających relacje rówieśnicze itp.).
172. Zabrania się zachowań noszących znamiona znęcania się, dokuczania, szykanowania itd., zarówno w sferze psychicznej, jak i fizycznej (tak w bezpośrednich kontaktach, jak i za pośrednictwem mediów społecznościowych).
173. Duchowny i wychowawca nie może używać środków, języka i metod nieodpowiednich do wieku osoby małoletniej. Dotyczy to zarówno przekazu treści i kontaktów bezpośrednich, jak i kontaktu z wykorzystaniem mediów (tradycyjnych lub elektronicznych). W żadnym wypadku nie wolno w pracy z małoletnimi wykorzystywać materiałów epatujących przemocą, zawierających treści obsceniczne, erotyczne, pornograficzne lub inne nieetyczne bądź nieodpowiednie do wieku i wrażliwości odbiorców.
174. Duchownym i wychowawcom nie wolno częstować małoletnich alkoholem, papierosami, środkami psychoaktywnymi (w tym narkotykami), posiadać środków niedozwolonych przez prawo, ani tolerować ich posiadania i używania przez małoletnich.
175. Osobom sprawującym opiekę nad małoletnimi lub im posługującym nie wolno być pod wpływem alkoholu lub pod wpływem środków psychoaktywnych. Nie wolno ich przyjmować w obecności małoletnich.
176. Nie wolno naruszać prawa do prywatności i jej poszanowania oraz naruszać innych dóbr osobistych.
177. Zakazane jest naruszanie sfery intymnej osób małoletnich, niezależnie od tego, czy dokonuje się to fizycznie, werbalnie, bezpośrednio czy poprzez media.
178. Szczególną ochronę należy zapewnić małoletnim w toaletach, łazienkach, przebieralniach czy szatniach. Zabrania się fotografowania małoletnich w tych miejscach (także przez samych małoletnich). W sytuacjach wyjątkowych gdy małoletni, ze względu na ograniczenia wiekowe lub zdrowotne, nie jest w stanie samodzielnie wykonać czynności higienicznych lub innych o naturze osobistej (toaleta, mycie się, przebieranie), pomocy udziela osoba faktycznie wyznaczona do opieki nad tym małoletnim, z zachowaniem zasad ochrony jego intymności.
179. Nie wolno dotykać osób małoletnich ani wbrew ich woli, ani w sposób nieadekwatny do relacji duszpasterskich lub wychowawczych. Prócz zachowań wymienionych w przepisach prawa karnego jako przestępstwa¹ niedopuszczalne są zwłaszcza:
 - wszelkie formy okazywania niechcianej czułości;
 - mocne i pełne uściski („zamykające”, czyli nie dające małoletniemu możliwości przerwania kontaktu);
 - dotykanie piersi, pośladków i okolic intymnych;

¹ Por. <https://www.gov.pl/web/gov/skorzystaj-z-pomocy-dla-osob-dotknietych-przemoca-w-rodzinie>

- klepanie w uda lub kolana;
- łaskotanie lub mocowanie się w mocnych objęciach;
- masaże;
- całowanie;
- sadzanie małego na kolanach;
- kładzenie się lub spanie obok małego;
- okazywanie czułości w miejscach wyizolowanych, np. w łazienkach, ubikacjach, prywatnych pokojach;
- komplementowanie odnoszące się do rozwoju fizycznego lub sfery seksualnej;
- zachęcanie małego do któregośkolwiek z wymienionych zachowań czy to w stosunku do dorosłego, czy innego małego.

180. W naszym kręgu kulturowym przyjmuje się, że właściwym zachowaniem respektującym nietykalność małego jest na przykład:

- uścisk dłoni lub delikatne objęcie na powitanie;
- poklepanie po ramionach lub plecach jako wyraz akceptacji lub wsparcia;
- dotyk ramion, rąk czy barku jako wyraz bliskości;
- trzymanie się za ręce w czasie modlitwy, zabawy lub dla uspokojenia małego w sytuacji wzburzenia emocjonalnego;
- trzymanie za ręce dzieci w czasie spaceru;
- siadanie w pobliżu małych dzieci;
- podnoszenie lub trzymanie na rękach dzieci poniżej ok. 3. roku życia.

OCHRONA WIZERUNKU DZIECKA

181. Na fotografowanie małych i upublicznianie ich zdjęć należy uprzednio uzyskać pisemną zgodę rodziców lub opiekunów (za wyjątkiem zdjęć dużych grup w miejscach publicznych w związku z informowaniem o wydarzeniach w duszpasterstwie).

KORZYSTANIE Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH Z DOSTĘPEM DO INTERNETU

Zapobieganie sytuacjom sprzyjającym wykorzystaniu przy użytkowaniu komputerów i Internetu

182. Podmiot kościelny umożliwiający małoletnim dostęp do Internetu powinien chronić ich przed kontaktem z treściami stanowiącymi zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju (treści erotyczne, pornograficzne, przemocowe itp.). W związku z tym na wszystkich urządzeniach umożliwiających dostęp do Internetu – prócz standardowych zabezpieczeń (oprogramowanie antywirusowe, antyspamowe i *firewall*) – powinno być zainstalowane i aktualizowane oprogramowanie filtrujące treści, zaś korzystanie z Internetu powinno być monitorowane przynajmniej w sposób umożliwiający ustalenie, kto, kiedy i z jakich treści korzystał (np. indywidualne konta dla wszystkich użytkowników). Jeśli podmiot kościelny umożliwia małoletnim dostęp do Internetu z wykorzystaniem własnych urządzeń użytkowników (np. WiFi), wspomniane oprogramowanie powinno być zainstalowane na urządzeniach, które udostępniają łączność z Internetem.
183. Szczegółowe zasady korzystania z urządzeń i/lub Internetu powinny być zawarte w stosownym regulaminie utworzonym w danym podmiocie w porozumieniu z rodzicami małoletnich oraz z uwzględnieniem wskazań zawartych w niniejszych Zasadach.
184. Podmioty kościelne są zobowiązane do zapewnienia stałego dostępu do materiałów edukacyjnych dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu. Ponadto osoba zajmująca się nadzorem nad bezpieczeństwem sieciowym powinna poinformować małoletnich o zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu i zapoznać je z wyżej wspomnianym regulaminem. Powinna także okresowo sprawdzać, czy nie miał miejsce dostęp małoletnich do treści niebezpiecznych. Ktokolwiek wykryłby taki dostęp, ma obowiązek niezwłocznie powiadomić o tym przełożonego (zasada ta dotyczy także samych małoletnich).
- Zasady zachowania wobec osób małoletnich ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi i osób z niepełnosprawnością
185. Prócz zachowania zasad wymienionych wyżej, osób małoletnich ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi oraz z niepełnosprawnością nie powinno się wyręczać w czynnościach osobistych, które mogą wykonać same i tym samym uzależniać podopiecznych od opiekunów (infantyliżować podopiecznych). Nie wolno natomiast lekceważyć żadnych sygnałów świadczących, że podopiecznemu może dziać się krzywda.
186. W przypadku gdy danemu małoletniemu lub niepełnosprawnemu trzeba pomagać przy czynnościach higienicznych, należy to czynić – poza wypadkami nagłymi – wyłącznie za zgodą rodziców, przy zachowaniu pełnej delikatności i intymności oraz za wiedzą przełożonego.
187. W sytuacji związanej z czynnościami osobistymi i higienicznymi należy uwzględnić możliwości danej osoby i zastosować odpowiedni zakres czynności, np. instruktaż słowny. Przy wykonywaniu czynności higienicznych należy w miarę możliwości placówki bezwzględnie zadbać o intymność osoby.
188. Wielkie znaczenie ma uważne słuchanie małoletnich ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi oraz osób niepełnosprawnych – szczególnie wtedy, gdy z trudnością wyrażają swoje doświadczenia. Nigdy nie wolno lekceważyć tego, co wypowiadają. W przypadku osób niesłyszących może być potrzeba zaangażowania biegłego tłumacza języka migowego.
189. W kontakcie z osobami z niepełnosprawnością intelektualną należy:
- wydawać komunikaty proste i jednoznaczne;
 - ustalać i egzekwować dopuszczalne zasady zachowań wobec innych (np. sposoby witania się, okazywania uczuć);

- uczyć przestrzegania zasad intymności oraz rozróżniania sfery prywatnej i publicznej;
- ustalać z rodzicami zakres udzielanej pomocy w sferze osobistej podopiecznego.

ŚCIEŻKA INTERWENCJI

DOKUMENTOWANIE ZGŁOSZEŃ

Jak reagować na niepokojące oznaki lub informacje o wykorzystaniu?

158. Informacja o akcie przemocy, wykorzystaniu seksualnym osoby małoletniej lub niepełnosprawnej bądź o prawdopodobieństwie zajścia tych zdarzeń może pochodzić z różnych źródeł:
- od samej krzywdzonej osoby małoletniej lub niepełnosprawnej;
 - od innej osoby, która dowiedziała się o tym od krzywdzonej osoby małoletniej lub niepełnosprawnej;
 - z obserwacji innej osoby – gdy osoba małoletnia lub niepełnosprawna ujawnia objawy skrzywdzenia, ale nie potrafi ich zrozumiale wyjaśnić.
158. Należy pamiętać, że zaburzenia zachowania osoby małoletniej lub niepełnosprawnej mogą wskazywać z pewnym prawdopodobieństwem, że doświadcza lub doświadczała jakiegoś rodzaju przemocy. Sytuacje takie – zwłaszcza gdy zaburzenia zachowania pojawiają się nagle – powinny budzić szczególną czujność rodziców, wychowawców i duszpasterzy.
159. Informacja może dotyczyć wydarzeń odległych w czasie lub dopiero co zaszłych – w obu przypadkach należy reagować niezwłocznie, jednak w drugim przypadku czas ma szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa ujawnionej osoby skrzywdzonej i innych osób, które mogłyby zostać skrzywdzone.
160. Należy pamiętać, że:
- osoba, która jako pierwsza dowiaduje się o zaistnieniu potencjalnego przypadku wykorzystywania małoletniego, ma go z uwagą wysłuchać, ale nie jest upoważniona do wydawania decyzji i osądów; jest to zadanie odpowiedzialnych organów i instytucji, do których sprawa zostanie skierowana;
 - do osoby tej nie należy również rozstrzyganie, czy podejrzenia lub oskarżenia są zasadne – jej zadaniem jest zgłoszenie otrzymanej informacji zgodnie z przewidzianymi procedurami;
 - wszystkie podejrzenia i zarzuty muszą być traktowane poważnie i trzeba na nie reagować w oparciu o procedury przewidziane w niniejszym dokumencie, w prawie kanonicznym i prawie polskim, współpracując z właściwymi organami w zakresie ich kompetencji.

Rozmowa z osobą zgłaszającą

161. Pozyskanie wiedzy o faktycznych lub prawdopodobnych przypadkach przemocy w większości przypadków ma miejsce w czasie rozmowy z osobą zgłaszającą. Rozmawiając, należy:
- traktować małoletniego lub inną osobę przekazującą informację z empatią i bardzo poważnie (nie wolno lekceważyć zgłoszenia ani okazywać lekceważenia osobie zgłaszającej);

- zachować spokój (zwłaszcza nie okazywać przerażenia lub silnego wzburzenia emocjonalnego w reakcji na słowa osoby małoletniej lub niepełnosprawnej);
- słuchać aktywnie (w sposób wyrażający zrozumienie i wsparcie);
- pytać tylko w celu uściślenia przekazu;
- pozwolić osobie małoletniej lub niepełnosprawnej mówić w jej własnym tempie, to znaczy nie poganiać jej;
- nie przerywać wypowiedzi;
- nie odpowiadać za osobę małoletnią (tzn. nie podpowiadać odpowiedzi, jeżeli jakieś zdanie czy słowo nie jest jasne można dopytać, jak to rozumie osoba zeznająca);
- nie domagać się uszczegółowienia opisów krzywdzenia;
- nie okazywać wątpliwości co do wiarygodności osoby lub jej wypowiedzi;
- skoncentrować się na ustaleniu faktów (co ważne: upewnić się, czy sprawa została zgłoszona wcześniej organom państwowym lub kościelnym), powstrzymując się od wypowiadania własnej oceny i interpretacji zdarzeń (nie powinno się wyrażać przypuszczeń, sugestii, stawiać hipotez, parafrazować tego, co powiedziała osoba zgłaszająca zdarzenie, przedstawiać alternatywnych wyjaśnień lub komentować; nie należy wyrażać opinii ani negatywnych, ani pozytywnych na temat domniemanego sprawcy);
- zapewnić osobę skrzywdzoną, że nie ponosi winy za krzywdę oraz że wyjawiając ją, postępuje właściwie (przeciwdziałać rozrostowi poczucia winy) – ta druga uwaga dotyczy także osób trzecich zgłaszających krzywdę;
- zapewnić małoletniego lub inną osobę przekazującą informację, że zostanie zrobione wszystko, co możliwe, aby pomóc osobie skrzywdzonej;
- wyjaśnić osobie skrzywdzonej lub osobie przekazującej informację, że informacje o krzywdzie muszą być przekazane innym osobom, zwłaszcza rodzicom (aż po organy ścigania); nie wolno natomiast składać małoletniemu lub innej osobie przekazującej informacje żadnych obietnic, które nie będą mogły zostać dotrzymane, szczególnie w kwestii poufności (np.: „obiecuję nikomu o tym nie powiedzieć” itp.);
- pod koniec rozmowy poinformować, co dalej będzie się działo z doniesieniem (komu zostaną przekazane uzyskane informacje) i jednocześnie zapewnić o poufności prowadzonych działań oraz o tym, że osoby postronne nie mają dostępu do informacji o krzywdzie;
- w razie potrzeby zaproponować osobie małoletniej lub niepełnosprawnej towarzyszenie w drodze do osoby, u której uzyska ona dalszą pomoc.

162. Należy podkreślić, że to, co małoletni, niepełnosprawny lub inna osoba przekazująca informację powiedziała w sposób wolny, jest nieprzekraczalną granicą. Zadawanie pytań osobie, która komunikuje dany fakt, w rzeczywistości może mieć wpływ na sposób, w jaki później przedstawi wydarzenia.

163. Nie wolno ujawniać szczegółów rozmowy osobom postronnym, a zwłaszcza osobie, która została wskazana jako sprawca krzywdy.

164. Natychmiast po przeprowadzeniu rozmowy – najlepiej w obecności osoby zgłaszającej – należy sporządzić notatkę z przebiegu rozmowy (warto notować w trakcie rozmowy, jeśli nie utrudni to empatycznego kontaktu z rozmówcą), dbając o zachowanie wierności przekazu osoby informującej o zdarzeniu (charakterystyczne wyrażenia, słownictwo). Notatka powinna być opatrzona datą i podpisana czytelnie przez osobę przyjmującą zgłoszenie. W miarę możliwości należy notatkę przedstawić osobie zgłaszającej, uwzględnić jej ewentualne uwagi i uzyskać także jej podpis.

Przebieg interwencji

165. Po przeprowadzeniu rozmowy należy działać bez zwłoki, zgodnie z procedurą opisaną niżej, niezależnie od tego, czy domniemanym sprawcą jest duchowny, ktoś posługujący w podmiocie kościelnym czy też jakakolwiek inna osoba.
166. Jeśli z doniesienia wynika, że krzywda może się powtórzyć w najbliższym czasie i trzeba temu bezzwłocznie przeciwdziałać, należy natychmiast wezwać policję, a potem podejmować kolejne czynności. Jeśli drobna zwłoka nie zagraża ofiarom, można dokonać zgłoszenia za pośrednictwem przełożonego albo delegata. Z ich pomocy powinna skorzystać także osoba, która dowiedziała się o krzywdzie, ale nie potrafi samodzielnie określić kwalifikacji czynu lub podjąć stosownych działań.
167. Jeśli krzywda nosiła znamiona przestępstwa w rozumieniu prawa państwowego, należy bezzwłocznie powiadomić stosowne organy², jednocześnie informując przełożonego podmiotu kościelnego, w którym albo w związku z działaniami którego krzywda się dokonała lub została ujawniona, wyznaczoną osobę zaufania publicznego (jeśli jest) oraz delegata.
168. Jeśli krzywda nosiła znamiona przestępstwa w rozumieniu prawa kościelnego (w zakresie nie regulowanym prawem świeckim, zwłaszcza w odniesieniu do osoby powyżej 15. roku życia) należy niezwłocznie powiadomić przełożonego, osobę zaufania publicznego (jeśli jest) oraz delegata.
169. Powiadomienie wyżej wymienionych podmiotów powinno wiązać się z przekazaniem im kopii notatki sporządzonej w trakcie rozmowy z osobą zgłaszającą.
170. Osoba zgłaszająca sprawę przełożonemu powinna się w miarę możliwości upewnić, że wdrożono odpowiednie procedury (np. prosząc – w razie potrzeby także na piśmie – o informacje o podjętych w wyniku zgłoszenia czynnościach).
171. przełożony lub osoba przez niego wyznaczona przekazuje innym osobom pracującym, posługującym i związanym z podmiotem kościelnym tylko te informacje, które są niezbędne dla zabezpieczenia dobra osoby skrzywdzonej oraz ustalenia faktów, w zakresie niezbędnym do prowadzenia dalszych działań.
172. Jeżeli istnieje podejrzenie, że osobą odpowiedzialną za przemoc lub wykorzystanie osoby małoletniej lub niepełnosprawnej jest duchowny lub osoba zatrudniona lub posługująca w podmiocie kościelnym, przełożony odsuwa ją – na czas przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego – od pełnienia

² Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę osoby małoletniej (w szczególności przestępstwa z art. 240 Kodeksu karnego) należy złożyć w prokuraturze rejonowej w tej dzielnicy bądź miejscowości, w której popełniono przestępstwo, lub w najbliższej komendzie Policji w formie pisemnej albo w formie ustnej, spisanej do protokołu przez funkcjonariusza Policji. Podstawą zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa nie musi być pewność popełnienia przestępstwa, lecz wystarcza wiarygodna wiadomość o możliwości zaistnienia przestępstwa, uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa.

obowiązków wymagających bezpośrednich kontaktów z małoletnimi lub niepełnosprawnymi. Należy w miarę możliwości zadbać o to, by pochopnie nie narazić tej osoby na utratę dobrego imienia.

173. Jeżeli podejrzenie dotyczy przełożonego, dalsze działania podejmuje delegat w porozumieniu z biskupem.
174. W prowadzonym postępowaniu priorytetem – prócz dojścia do prawdy – powinno być zapewnienie małoletniemu i jego rodzicom poufności, braku niepotrzebnego rozgłosu oraz spokoju wewnętrznego i zewnętrznego.
175. Duszpasterz lub wychowawca nie może na własną rękę podejmować działań służących wyjaśnieniom podejrzeń, zarzutów lub zgłaszanych faktów.
176. Po zgłoszeniu faktu przemocy lub wykorzystania zadaniem delegata jest zbadanie właściwości terytorialnej podmiotu kościelnego, w ramach którego działalności do niego doszło. Następnie albo przekazuje sprawę delegatowi właściwemu terytorialnie (informując o tym przełożonego podmiotu kościelnego), albo przeprowadza postępowanie wyjaśniające i weryfikuje zgłoszenie pod kątem jego wiarygodności.
177. Dokumentacja postępowań wyjaśniających zgłoszenia lub podejrzenia dotyczące aktów przemocy albo wykorzystania osoby małoletniej czy niepełnosprawnej powinna być przechowywana w archiwum tajnym właściwej kurii jako informacja niejawna.
178. Jeśli w toku postępowania wyjaśniającego powzięta zostanie wiarygodna wiadomość niewskazująca wprawdzie na prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego lub niepełnosprawnego, lecz rodząca obawę o krzywdzenie małoletniego w inny sposób (w tym w razie podejrzenia o występowanie nieprawidłowości w rodzinie), delegat lub przełożony ma obowiązek zgłosić zdarzenie kompetentnym organom policji, prokuratorowi lub sądowi rodzinnemu³.

PODSTAWY PREWENCJI

Czemu musimy skutecznie przeciwdziałać?

158. Podstawą skutecznej ochrony małoletnich jest świadomość zagrożeń, z jakimi mogą się oni zetknąć. Niniejsze zasady koncentrują się na ochronie przed wykorzystaniem seksualnym, z którym powiązane są takie zjawiska, jak: wykorzystanie fizyczne, wykorzystanie psychiczne, cyberprzemoc, zaniedbanie.
158. **Wykorzystanie fizyczne** (przemoc fizyczna) to naruszenie nietykalności cielesnej małoletniego w każdej formie – zarówno zamierzonej (bicie, szarpanie, kopanie, potrząsanie itp.), jak i wynikającej z zaniedbania. Do tej kategorii zaliczyć można też wykorzystywanie dzieci do pracy zarobkowej (zwłaszcza ciężkiej pracy fizycznej).

³ Chodzi o Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego miejsca zamieszkania małoletniego, którego postępowanie ma dotyczyć. Należy w nim złożyć wniosek o wgląd w sytuację rodzinną dziecka. We wniosku należy podać dane personalne rodziny, adres zamieszkania oraz stwierdzone, niepokojące fakty. Zawiadomienie zwolnione jest z opłat sądowych.

159. **Wykorzystanie psychiczne** (przemoc psychiczna) polega na uporczywym, niewłaściwym traktowaniu emocjonalnym małoletniego, prowadzącym do zaburzenia jego rozwoju emocjonalnego. Przemoc psychiczna może przybrać formę stawiania wymagań nieadekwatnych do wieku, zastraszania i grożenia dziecku, poniżania jego godności w obecności innych, ośmieszania, niekonsekwencji w relacji (okazywanie nadmiernej sympatii na przemian z chłodem emocjonalnym), faworyzowania dziecka i oczekiwania lojalności z jego strony itd. Jest to najczęstsza forma nadużyć w relacjach między wychowawcami a dziećmi. Jej skutkiem jest przekonanie dziecka o braku własnej wartości, o niższości czy niemożności bycia kochanym bezwarunkowo. Otwiera to drogę do innych nadużyć wobec dziecka.
160. **Cyberprzemoc** to wszelka przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych – komunikatorów, czatów, stron internetowych, mediów społecznościowych, blogów, SMS-ów, MMS-ów. Może mieć formę wulgarnych wiadomości, obraźliwych komentarzy (*hejt*, *trolling*), rozpowszechniania zdjęć ukazujących małoletniego w niekorzystnym świetle, zastraszania, śledzenia (*cyberstalking*), ujawniania tajemnic (*outing*), organizowania grupy osób nieprzychylnych małoletniemu, kradzieży tożsamości (*impersonation*) itp.
161. **Zaniedbanie** to pozbawienie dziecka określonego dobra, powodujące znaczną szkodę w jego rozwoju, np. pozbawienie żywności, ubrania, ciepła, środków higieny, opieki medycznej, poczucia bezpieczeństwa, przyjaznych uczuć, miłości. Poważnym aktem zaniedbania jest niezapewnienie dziecku odpowiedniej opieki i pomocy, w tym powierzenie go ludziom, którzy nie zapewniają mu odpowiedniej opieki.
162. **Wykorzystanie seksualne małoletniego** to każde zachowanie osoby pełnoletniej wobec dziecka w wieku bezwzględnej ochrony (w państwowym prawie karnym do 15. roku życia, w prawie kanonicznym do 18. roku życia), które – czy to przez świadome działanie, czy też przez zaniedbanie swoich społecznych obowiązków wynikających ze specyficznej odpowiedzialności za dziecko – dopuszcza zaangażowanie dziecka w jakąkolwiek aktywność natury seksualnej, której intencją jest zaspokojenie osoby pełnoletniej. Należy jednak pamiętać, że wykorzystania seksualnego może się dopuszczać także osoba małoletnia (wykorzystanie rówieśnicze), wciągająca inną osobę małoletnią (zwłaszcza pozostającą – np. ze względu na wiek bądź stopień rozwoju – w relacji opieki, zależności, władzy) w aktywność seksualną dla zaspokojenia własnych potrzeb.

Długofalowe skutki wykorzystania seksualnego dla sfery emocjonalnej dziecka

163. Bez względu na formę wykorzystania seksualnego osoby pokrzywdzone zmagają się z jego skutkami przez całe życie. W sferze emocjonalnej występuje zwykle:
- silne poczucie winy wynikające z błędnego przekonania, że jest się współodpowiedzialnym (winnym) za zachowanie seksualne sprawcy;
 - poczucie bycia złym, gorszym od innych; ofiara ma wrażenie, że to, co ją spotkało, wynika z tego, że jest zła, niegodziwa;
 - poczucie stygmatyzacji – osobie skrzywdzonej wydaje się, że jest inna niż rówieśnicy, naznaczona;
 - poczucie nadmiernego wstydu związanego z przekroczeniem granic intymnych;
 - negatywny stosunek do własnego ciała, poczucie zbrukania i wstrętu;
 - nieufność i wycofanie z relacji, osłabienie kontroli nad impulsami (drażliwość, wybuchy gniewu, nadmierne reakcje lękowe, nadmierna czujność itd.);

- zaburzenie rozwoju społecznego i psychoseksualnego (możliwe także w zakresie orientacji seksualnej);
- demoralizacja.

Specyfika wykorzystania seksualnego

Zachowania seksualne osób dorosłych wobec dzieci motywowane preferencjami seksualnymi

164. **Preferencje seksualne** to zakres bodźców i zachowań, które w warunkach wolnego wyboru są erotycznie wartościowe dla danej osoby. Preferencje erotyczne konkretnej osoby można ocenić, porównując wysokość podniecenia seksualnego powstałego na skutek oddziaływania różnych bodźców („obiektów”), zachowań (w tym własnych – np. fantazji) lub sytuacji potencjalnie erotycznych.
165. **Sprawcy fiksacyjni** (preferencyjni) to dorośli, dla których dziecko jest preferowanym „obiektem” seksualnym. Osoby te czują pociąg seksualny do dzieci przed okresem pokwitania. Kontakty lub fantazje seksualne dotyczące dzieci są stale preferowanymi lub wyłącznymi sposobami osiągnięcia podniecenia seksualnego i orgazmu.
166. Z **pedofilią** w sensie ścisłym mamy do czynienia u osób, dla których angażowanie się w fantazje lub aktywność seksualną z dziećmi **przed okresem dojrzewania** jest stale preferowaną lub wyłączną drogą do osiągnięcia podniecenia i zaspokojenia seksualnego.
167. Natomiast **czyn pedofilny** to zachowanie osoby dorosłej wobec dziecka motywowane popędem seksualnym, służące podniecaniu się i zaspokajaniu potrzeby seksualnej. Wystąpienie zachowania określanego jako czyn pedofilny nie oznacza, że został on dokonany przez pedofila, a więc osobę, u której występuje trwałe zaburzenie preferencji seksualnej (parafilia). Znacznie częściej czynów takich dokonują inne osoby, które w różnych okolicznościach, pod wpływem różnych czynników podejmują kontakty seksualne z dzieckiem, pomimo że nie spełniają kryteriów diagnostycznych parafilii. Może to być dla nich zastępczy sposób realizacji potrzeby seksualnej.
168. Ze względu na wiek osoby będącej przedmiotem zainteresowania sprawcy wyróżnia się także:
- **infantofilię** (nepiofilię) – zainteresowanie kontaktami z małymi dziećmi (poniżej ok. 5. roku życia);
 - **hebefilię** – zainteresowanie dziećmi dorastającymi w wieku pokwitaniowym (ok. 12.-15. rok życia);
 - **efebofilię** – zainteresowanie osobami w wieku nastoletnim (ok. 16.-19. rok życia).
169. Efebofil w porównaniu z pedofilem jest bardziej zainteresowany nawiązaniem z małoletnim kontaktów wzajemnych przypominających romans.
- Zachowania seksualne osób dorosłych wobec dzieci o charakterze zastępczego realizowania potrzeby seksualnej
170. **Sprawcy regresywni** (zastępczy) – preferują seksualnie osoby dorosłe, ale z różnych powodów nie nawiązują z nimi satysfakcjonujących kontaktów. Małoletni stają się przedmiotem zainteresowania seksualnego nie z preferencji, ale np. z powodu łatwiejszej dostępności. Wyróżnia się następujące typy sprawców zastępczych: sprawca regresyjno-frustracyjny, moralnie nieodróżniający, seksualnie nieodróżniający, nieprzystosowany i zahamowany.
171. Sprawcę **typu regresyjno-frustracyjnego** charakteryzuje brak umiejętności nawiązywania relacji w sferze seksualnej, bez znaczących utrudnień funkcjonowania w innych sferach życia. Skutkami tego

braku jest narastająca frustracja związana z potrzebami seksualnymi oraz skierowanie potrzeb w stronę małoletnich z powodu fiksacji (zatrzymania w rozwoju na wcześniejszych etapach niż aktualny wiek rozwojowy sprawcy). Ofiarami są najczęściej dziewczynki i chłopcy w okresie dojrzewania, traktowane przez sprawcę jak osoby dorosłe.

172. Sprawca **moralnie nieodróżniający** nie identyfikuje barier i ograniczeń moralnych, społecznych i kulturowych. Nie widzi nic złego w podejmowaniu kontaktów seksualnych z dziećmi. Często, ze względu na łatwość kontaktu, jego ofiarami stają się własne dzieci.
173. Sprawca **seksualnie nieodróżniający** uważa, że ma prawo do każdego rodzaju zachowań seksualnych, byle były one dla niego satysfakcjonujące.
174. Sprawca **typu nieprzystosowanego** jest nieprzystosowany do środowiska, w którym żyje. Uniemożliwia mu to nawiązywanie prawidłowych relacji społecznych, w których mógłby zaspokajać swoje potrzeby emocjonalne i seksualne. Dziecko staje się wówczas zastępczym źródłem zaspokojenia. Te kontakty nie są jednak satysfakcjonujące (nie ma innej możliwości rozładowania popędu) i powodują narastanie frustracji. Seksualne napaści na dzieci mogą wtedy przybierać charakter sadystyczny (z powodu frustracji wynikającej z braku satysfakcji).
175. Sprawca **typu zahamowanego** jest także nieprzystosowany do środowiska, w którym żyje, poprzez subiektywne, wewnętrzne bariery oraz brak umiejętności społecznych. Przemocy seksualnej wobec dziecka kierowana jest podobną motywacją, co u sprawcy nieprzystosowanego. Dziecko nie jest preferowanym, lecz jedynie dostępnym źródłem zaspokojenia, zatem kontakty nie są satysfakcjonujące, powodują narastanie frustracji, która rozładowywana jest przez przemoc.

Sposoby nawiązywania kontaktu niebezpiecznego dla małoletniego

176. **Uwiedzenie** (*grooming*) odbywa się najczęściej poprzez obdarzanie uwagą, komplementowanie, wyróżnianie, obdarowywanie małoletniego. Sprawcy wykorzystują łatwość i umiejętność zawierania oraz podtrzymywania znajomości, rozmawiania z dzieckiem i słuchania go. Szczególnie podatnymi na uwiedzenie są małoletni zaniedbani emocjonalnie i fizycznie.
177. **Podstęp** w rozumieniu potocznym odnosi się do zabiegów, mających na celu oszukanie, zmylenie, wprowadzenie w błąd w celu uzyskania zgody, która inaczej nie zostałaby wyrażona (np. sprawca pod pozorem zaaplikowania ofierze lekarstwa podaje jej środki psychotropowe ograniczające jej świadomość). Chodzi więc w istocie o działania zmierzające do uniemożliwienia ofierze wyrażenia sprzeciwu.
178. **Przemoc** fizyczna to takie oddziaływanie na pokrzywdzonego lub jego otoczenie, które za pomocą pewnych środków fizycznych uniemożliwia opór, przełamuje go lub wywiera wpływ na podjęcie decyzji. W zasadzie każda przemoc – bez względu na jej intensywność i rodzaj zastosowanych środków – wyłącza możliwość udzielenia prawnie skutecznej zgody.
179. **Groźba bezprawna** może być wyrażona słownie lub w inny dowolny sposób.
180. **Manipulacja** to podejmowane intencjonalnie oddziaływanie na myśli, emocje i zachowania jakiejś osoby w sposób podstępny, pozbawiający lub ograniczający kontrolę osoby manipulowanej nad sytuacją w celu niejawnego skłonienia jej do podjęcia działań, których nie podjęłaby bez tego wpływu. Manipulator może odwoływać się do uznanych zasad moralnych, reguł życia społecznego itd., wykorzystując je jednak instrumentalnie na niekorzyść osoby manipulowanej.

Używanie komputera dla wykorzystania seksualnego dziecka

181. Wśród sprawców wykorzystania seksualnego z wykorzystaniem Internetu wyróżnia się:
- stalkerów, których celem jest uzyskanie fizycznego dostępu do dziecka; niektórzy z nich starają się zyskać najpierw zaufanie dziecka (uwodziciele), a potem przechodzą do kontaktów seksualnych – inni od razu wyjaśniają, że są zainteresowani kontaktami seksualnymi (bezpośredni);
 - *cruisers*, którzy używają Internetu w celu doznania bezpośredniej i odwzajemnionej przyjemności seksualnej, ale bez fizycznego kontaktu z ofiarą (np. *chatroom*);
 - masturbatorów, używających Internetu w sposób pasywny – oglądając pornografię dziecięcą, jednocześnie uprawiają oni masturbację;
 - *networkers* i *swappers*, którzy wykorzystują Internet jako środek komunikacji z innymi pedofilami dla wymiany informacji, ofiar, materiałów pornograficznych.
182. Sprawcy mogą używać Internetu w kilku wyżej wymienionych celach lub stosując kilka sposobów działania (typ kombinowany).

Formy wykorzystania seksualnego dziecka

183. Rozróżnia się obcowanie płciowe (spółkowanie) oraz tzw. inne czynności seksualne. Obcowanie płciowe może być dopochwowe (waginalne), doodbytnicze (analne) oraz z wykorzystaniem jamy ustnej (oralne). „Inne czynności seksualne” mogą zachodzić:
- z kontaktem fizycznym (dotykanie narządów płciowych małoletniego, piersi, całowanie w usta z penetracją jamy ustnej językiem, dotykanie narządów płciowych sprawcy przez małoletniego, ocieractwo, całowanie intymnych części ciała małoletniego itp.);
 - bez kontaktu fizycznego (rozmowy mające na celu pobudzenie lub nawiązanie relacji seksualnej jednej ze stron dialogu bezpośrednio lub za pośrednictwem telefonu, Internetu, ekspozycja anatomii i czynności seksualnych oraz pornografii, oglądactwo – *voyeryzm*).

Potrzeby rozwojowe dzieci i młodzieży a wykorzystanie seksualne

184. Potrzeby małoletnich różnią się w zależności od fazy ich rozwoju, toteż w zależności od wieku i płci małoletni są podatni na działania różnych typów sprawców i ich działań.

Dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym

185. Dziecko czteroletnie rozumie, że mama i tata stale istnieją, choć znikają z pola widzenia. W wieku 4,5-6 lat model przywiązania dziecka ulega generalizacji. Cztero- i pięcioletki wykorzystują go już nie tylko w związkach z rodzicami, ale też z innymi dorosłymi, choć przywiązanie do rodziców pozostaje silne i centralne. Dlatego dla dziecka w wieku 6-9 lat nauczyciel lub inny dorosły staje się autorytetem, do którego dziecko podchodzi bezkrytycznie i idealizująco. Konstelacja potrzeb dziecka do 10-11 roku życia czyni go „idealną ofiarą” dla przestępcy seksualnego ze względu na następujące cechy:
- zmysłowość, potrzebę kontaktu fizycznego, dotyku, pieszczot;
 - potrzebę bliskości emocjonalnej;
 - ciekawość;
 - szacunek wobec osób dorosłych oraz potrzebę doznawania ich akceptacji i uznania;

- potrzebę doznawania opieki, uwagi, uczucia, pozytywnych wzorców;
- potrzebę posiadania.

Młodzież w okresie wczesnego dorastania

186. Młodzież w okresie wczesnego dorastania (12-15 lat) charakteryzują:

- przeciwstawianie się rodzicom, przekora, zachowania buntownicze;
- potrzeba autonomii, samostanowienia;
- chęć bycia dorosłym;
- obalanie starych autorytetów i szukanie nowych;
- potrzeba bycia kochanym i zauważonym, wysłuchanym;
- potrzeba bycia wyjątkowym, wybranym przez osobę znaczącą;
- tendencja do przeceniania stopnia zaangażowania osoby dorosłej w relację;
- naiwność, brak wiedzy o świecie i relacjach;
- potrzeba posiadania;
- rodzenie się potrzeb seksualnych.

Młodzież w okresie późnego dorastania

187. Młodzież w okresie późnego dorastania (15-18 lat) nie jest jeszcze zdolna do pełnej, realistycznej oceny zdarzeń i kierowania w odpowiedzialny sposób swoim postępowaniem. Mimo że polskie prawo karne nie obejmuje tej grupy wiekowej bezwzględną ochroną, prawo kanoniczne oraz *Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych* z Lanzarote (2007 r.) chronią młodzież do 18. roku życia.

188. Na osobie dorosłej ciąży odpowiedzialność za nienadużywanie zaufania młodego człowieka nawet **mimo jego pozornej zgody na zachowania seksualne**. Dotyczy to zarówno dziewcząt, jak i chłopców.

189. Potrzeby dziewcząt i chłopców w okresie późnego dorastania znacznie różnią się między sobą, co sprawia, że mechanizm podatności na wykorzystanie seksualne przebiega inaczej w obu tych grupach. Wspólna jest potrzeba rozwoju duchowego, dlatego często DUCHOWNY (lub inna osoba znacząca) staje się przewodnikiem, któremu młodzi ludzie ufają bezgranicznie, zgadzając się na wszystko.

190. Dziewczęta w wieku dorastania:

- chcą mieć partnera, być z kimś w relacji – w związku z potrzebą kochania i bycia kochanym;
- nie chcą doświadczać dłużej samotności, pustki, lęku;
- mają potrzebę ochrony przed zagrażającym światem;
- lubią być obdarowywane;
- podejmują ryzykowne działania i eksperymentują z nowymi zachowaniami;
- wykazują dużą potrzebę bycia zrozumianą;

- chcą czuć się atrakcyjne intelektualnie (np. prowadząc rozmowy „na poziomie” z atrakcyjnym mężczyzną);
- mają potrzebę uznania społecznego – zwłaszcza w grupie rówieśniczej;
- mają potrzebę czucia się atrakcyjną seksualnie (*sexy*);
- chcą czuć się dorosłe, wchodząc w dorosłe relacje intymne.

191. Chłopcy w wieku dorastania:

- chcą sprawdzić się w roli męskiej (również seksualnej) oraz przynależać do świata mężczyzn, stąd potrzeba kontaktu z mężczyzną – przewodnikiem po męskim świecie;
- mają potrzebę kochania i bycia kochanym;
- nie chcą doświadczać dłużej samotności, pustki, lęku;
- podejmują ryzykowne działania i eksperymentują z nowymi zachowaniami;
- mają potrzebę uznania społecznego – zwłaszcza w grupie rówieśniczej;
- chcą zaspokoić rozbudzone potrzeby seksualne;
- sprawdzają swoje możliwości poprzez zmagania i walkę;
- mają potrzebę bycia zaopiekowanym (również w sensie materialnym).

Młodzież w okresie wczesnej dorosłości

192. **Młodzież w okresie wczesnej dorosłości** (18-25 lat) bywa także ofiarami przemocy seksualnej. Wykorzystanie seksualne często dotyczy osób krótko po ukończeniu 18. roku życia, bo sprawcy czują się bezkarni, wiedząc, że nie współżyją z małoletnim. Jednakże potrzeby młodych dorosłych zbliżone są do potrzeb osób dorastających. Motywy wchodzenia w relacje seksualne często nie są dojrzałe, lecz podyktowane potrzebami wymienionymi w poprzednich punktach.

193. Zobowiązuje to osoby dorosłe do szczególnej troski i odpowiedzialności za młodzież pełnoletnią, która wprawdzie pod względem prawnym jest już dorosła, jednak jeszcze dojrzewa, zwłaszcza emocjonalnie. Zatem nawet wyrażona zgoda kobiety lub mężczyzny nie musi wykluczać tego, że relacja nosi znamiona wykorzystania seksualnego ze strony osoby starszej lub rówieśnika.

Osoby niepełnosprawne

194. Za osoby niepełnosprawne według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) uważa się osoby, które nie mogą samodzielnie, częściowo lub całkowicie, zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia fizycznego lub psychicznego.

195. Ze względu na rodzaj niesprawności należy wyróżnić:

- osoby z **niepełnosprawnością sensoryczną**, które mają uszkodzone narządy zmysłów (osoby niewidome i słabowidzące, osoby niesłyszące i słabosłyszące);
- osoby z **niepełnosprawnością fizyczną**, czyli osoby z niepełnosprawnością motoryczną z uszkodzeniem narządu ruchu lub osoby z przewlekłymi schorzeniami narządów wewnętrznych;

- osoby z **niepełnosprawnością psychiczną**, do których zalicza się osoby umyślowo upośledzone z niesprawnością intelektualną, osoby psychicznie chore z zaburzeniami osobowości i zachowania, osoby z zaburzeniami świadomości;
- osoby z **niepełnosprawnością złożoną** (sprzężoną), dotknięte więcej niż jedną niepełnosprawnością: wystąpić tu mogą połączenia różnych, wymienionych powyżej niepełnosprawności, np. osoba niewidoma z umyślowym upośledzeniem, osoba głuchoniewidoma, osoba z uszkodzonym narządem ruchu z zaburzeniami psychicznymi itp.

196. Osoby z różnymi niepełnosprawnościami mają takie same potrzeby biologiczne i społeczne jak inni ludzie, ale ze względu na swoją niepełnosprawność mają też specyficzne potrzeby. Wymagają szczególnej troski oraz wrażliwego podejścia ze strony opiekunów.

197. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną (zwłaszcza w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim) charakteryzuje:

- myślenie konkretno-obrazowe;
- brak krytycyzmu;
- nadmierna ufność i otwartość;
- trudności wynikające z rozumowania i przestrzegania norm, zasad społecznych;
- osłabiona umiejętność oceny sytuacji i intencji sprawcy;
- brak zdolności wycofania się z sytuacji zagrożenia, znikoma zdolność przejawiania zachowań asertywnych;
- obniżony poziom komunikacyjny, trudności z wyrażaniem myśli i odczuć;
- zaburzenia woli, infantylizm, spolegliwość.

198. Bardzo często osoby te mają trudności w komunikacji z innymi (np. różnego rodzaju zaburzenia mowy). Ze względu na swoją niepełnosprawność łatwo ulegają wykluczeniu z grupy rówieśniczej. Często starają się skupić na sobie uwagę opiekunów poprzez różnego rodzaju zachowania prowokacyjne.

Jakie zachowania małych dzieci powinny budzić naszą czujność?

199. Objawami specyficznymi kontaktu seksualnego jest wystąpienie u małego dziecka:

- obrażeń, uszkodzeń lub zapaleń w okolicach intymnych;
- chorób wenerycznych;
- ciąży.

200. Na wykorzystanie seksualne mogą też wskazywać objawy niespecyficzne, czyli takie, po których nie da się jednoznacznie stwierdzić, iż ich przyczyną jest nadużycie w sferze seksualnej. Występowanie objawów niespecyficznych (zwłaszcza silnych, występujących łącznie i pojawiających się nagle, z dnia na dzień) powinno budzić szczególną czujność rodziców, nauczycieli, duszpasterzy i wychowawców itd., bowiem z dużym prawdopodobieństwem wskazują one na to, że dziecko doznaje jakiegoś rodzaju

krzywdy (niekoniecznie w sferze seksualnej) lub przeżywa poważne trudności rozwojowe.
Najważniejsze objawy niespecyficzne to:

201. Erotyzacja:

- prowokacyjne i uwodzicielskie zachowania seksualne małoletniego w stosunku do osób z otoczenia, nieadekwatne do jego okresu rozwojowego;
- erotyczna twórczość małoletniego (gdy w rysunkach zaczynają dominować elementy seksualne nieadekwatne do wieku);
- agresja seksualna wobec innych małoletnich;
- angażowanie rówieśników i młodszych dzieci w nietypową aktywność seksualną (jeżeli np. dziecko w wieku przedszkolnym w zabawach odtwarza stosunek seksualny, kontakty oralne lub analne, to jest to niepokojący sygnał mogący świadczyć o tym, że było ono uwikłane przez osoby dorosłe w aktywność seksualną);
- nieadekwatny do poziomu rozwoju dziecka język dotyczący sfery seksualnej;
- podejmowanie wczesnej i nasilonej aktywności seksualnej.

202. Problemy emocjonalne:

- silne poczucie winy u małoletniego wynikające z tego, iż czuje się on odpowiedzialny za zachowanie seksualne podejmowane wobec niego; poczucie bycia złym, innym, gorszym;
- dziecko ma wrażenie, że to, co je spotkało, wynika z tego, iż jest ono złe, niegodziwe; poczucie nadmiernego wstydu związanego z przekroczeniem granic intymnych;
- dawanie do zrozumienia, że ma się jakąś straszną tajemnicę (dorosły podejmujący kontakt seksualny z dzieckiem często mówi mu, że nie wolno o tym nikomu powiedzieć);
- poczucie stygmatyzacji (dziecku wydaje się, że z powodu doznanej traumy jest inne niż rówieśnicy);
- negatywny stosunek do własnego ciała, poczucie zbrukania i wstrętu;
- dziecko nie pozwala się dotykać, reaguje lękiem i wstydem na wszelkie normalne zabiegi medyczne i higieniczne związane z nagością.

203. Zachowania autodestrukcyjne:

- samookaleczenia i tendencja do zachowań ryzykownych;
- próby samobójcze;
- depresja;
- zaburzenia jedzenia (bulimia, anoreksja – zwykle u dziewcząt);
- zaburzenia związane z higieną (zaniechanie lub kompulsywne powtarzanie czynności higienicznych);
- uzależnienia (np. nadużywanie alkoholu, środków psychoaktywnych);
- prostytuowanie się;

- oglądanie pornografii o szczególnie niepokojącej treści (pedofilia, zoofilia, sadomasochizm).
204. Dolegliwości psychosomatyczne: np. bóle brzucha, nudności, wymioty, zaburzenia miesiączkowania.
205. Objawy nerwicowe: np. wtórne moczenie nocne, zanieczyszczanie się kałem, zaburzenia snu, koszmary senne.
206. Problemy szkolne:
- zaburzenia koncentracji uwagi;
 - nagłe obniżenie wyników w nauce;
 - unikanie zajęć wychowania fizycznego;
 - problemy w relacjach rówieśniczych, unikanie kontaktów z rówieśnikami, zerwanie relacji;
 - agresja, drażliwość.

DEKLARACJA RESPEKTOWANIA ZASAD OCHRONY

Kto ma formalny obowiązek znać i stosować postanowienia tego dokumentu?

207. Wszyscy wierni diecezji mają obowiązek dbania o bezpieczeństwo małoletnich, zatem dobrze by było, żeby zapoznali się z Zasadami i je stosowali. Jednak niektóre osoby ponoszą w tym zakresie szczególną odpowiedzialność, mają więc także formalny obowiązek poznania i stosowania Zasad. Świadomość tego obowiązku powinny one potwierdzić stosowną *Deklaracją*⁴ (załącznik nr 5). Są to zwłaszcza:
- duchowni;
 - nieduchowne osoby konsekrowane wykonujące posługę w podmiotach kościelnych diecezji;
 - nauczyciele religii i katecheci parafialni (warunek przedłużenia misji kanonicznej);
 - dyrektorzy, nauczyciele, opiekunowie, wychowawcy w przedszkolach i szkołach katolickich;
 - dyrektorzy, opiekunowie, wychowawcy, terapeuci – pracownicy ośrodków Caritas oraz liderzy parafialnych zespołów Caritas;

⁴ Duchowni i osoby konsekrowane składają *Deklarację* w kancelarii kurii swojej diecezji. Nauczyciele religii i katecheci parafialni – w wydziale katechetycznym kurii. Pozostałe osoby świeckie składają *Deklarację* przełożonemu. Osoby zobowiązane z kilku tytułów składają deklarację raz (w innych miejscach wystarczy kopia). Wszystkie kościelne podmioty prawne zatrudniające takie osoby zobowiązane są do przechowywania *Deklaracji* jako wewnętrznej dokumentacji, według obowiązujących przepisów prawa państwowego i *Dekretu ogólnego w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim* wydanego przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 13 marca 2018 roku.

- pracownicy szkół wyższych posiadający misję kanoniczną;
 - animatorzy i opiekunowie grup parafialnych (w przypadku małoletnich animatorów *Deklarację* składają rodzice);
 - osoby przygotowujące się do prezbiteratu lub diakonatu stałego (na początku formacji);
- inni pracownicy etatowi podmiotów kościelnych i ich wolontariusze, jeśli mają łatwy kontakt z dziećmi w ramach pracy lub posługi (decyduje przełożony).

4. Osoby i miejsca, gdzie można uzyskać pomoc

- **W sytuacji gdy:**
 - o doświadczasz przemocy ze strony osoby dorosłej lub innego dziecka w parafii lub poza nią,
 - o jesteś świadkiem krzywdzenia innej osoby,
 - o dzieje się coś niepokojącego,
 - o przeżywasz trudne chwile,nie zostawaj z tym sam/sama. Możesz znaleźć wsparcie. Blisko Ciebie są osoby, które będą umiały Ci pomóc.
- **Osoby, do których zawsze możesz się zwrócić w parafii o pomoc:**
 - o osoba przyjmująca zgłoszenia o krzywdzeniu / osoba zaufania;
 - o ksiądz/siostra zakonna;
 - o animator;
 - o każdy pracownik parafii, którego darzysz zaufaniem.
- **Możesz też szukać wsparcia poza parafią. Warto znać telefony zaufania i miejsca, w których możesz uzyskać fachową pomoc:**
 - o **800-12-12-12** – całodobowy Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka;
 - o **116-111** – całodobowy telefon zaufania dla dzieci i młodzieży prowadzony przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę;
 - o **112** – numer alarmowy w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia.